

Radioaktīvo atkritumu apsaimniekošana un sistēmas novērtējums

Publicēts: 01.10.2020.

Radioaktīvo atkritumu apsaimniekošana

Latvijai kā ikvienai valstij ir jānodrošina videi un iedzīvotājiem draudzīga radioaktīvo atkritumu pārvaldības sistēmas attīstība valstī. Valsts uzraudzību un kontroli radiācijas drošības un kodoldrošības jomā nodrošina Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrs (VVD RDC).

Latvijā ir tikai viena radioaktīvo atkritumu glabātava, kurā var apglabāt vai ilgstoši glabāt radioaktīvos atkritumus. Radioaktīvo atkritumu glabātava "Radons" (turpmāk – glabātava „Radons”) ir izveidota 1962. gadā. Glabātava „Radons” atrodas Ķekavas novadā, kas ir aptuveni 35 km attālumā no Rīgas pilsētas un 5 km attālumā no Baldones pilsētas. Glabātavā „Radons” tiek apglabāti zemas radioaktivitātes radioaktīvie atkritumi, citi radioaktīvie atkritumi tiek glabāti ilgtermiņā.

Glabātavu "Radons” apsaimnieko VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" (turpmāk – LVĢMC), kura valstī ir vienīgā iestāde, kas nodrošina radioaktīvo atkritumu pārstrādi, ilgstošu glabāšanu un apglabāšanu. LVĢMC vienlaikus apsaimnieko arī vienīgo kodoliekārtu Latvijā - Salaspils kodolreaktoru, un nodrošina tā likvidēšanu un demontāžu. Svaigā (neizmantotā) kodoldegviela tika atgriezta izcelsmes valstij Krievijas Federācijai 2005.gadā, bet lietotā kodoldegviela - 2008.gadā. Tādējādi Latvijā nav kodoldegvielas. Salaspils kodolreaktora likvidēšanas rezultātā radītie radioaktīvie atkritumi būs lielākais apjoms glabātavā "Radons". Kopumā Latvijā katru gadu tiek radīts ļoti neliels apjoms radioaktīvo atkritumu (1-2 kubikmetri).

Lai nodrošinātu Salaspils kodolreaktora likvidēšanas gaitā radušos radioaktīvo atkritumu apglabāšanu, nepieciešams papildus telpums glabātavā „Radons”, līdz ar to šobrīd aktuālie risināmie jautājumi ir valsts nozīmes objektu - Salaspils kodolreaktora likvidēšana un glabātavas „Radons” paplašināšana.

Plašāka informācija par Salaspils kodolreaktoru un radioaktīvo atkritumu glabātavu "Radons" ir pieejama LVĢMC tīmekļa vietnē (<https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/salaspils-kodolreaktors#61997905> un <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/radons>). LVĢMC tīmekļa vietnē ir pieejama vispārīga informācija par objektiem, vides monitoringa datiem, veiktajiem ietekmes uz vidi novērtējumiem, kā arī informācija par plānotajiem pasākumiem objektos.

Valsts vides dienesta būvvaldes funkcija ar radiācijas drošību saistītajām būvēm

VVD īsteno arī būvvaldes funkciju attiecībā uz radiācijas būvēm saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 23.novembra noteikumiem Nr.962 "Valsts vides dienesta nolikums" un Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumiem Nr.661 "Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi".

Attiecībā uz radiācijas būvēm būvvaldes funkciju īsteno divas iestādes:

- 1) VVD - nodrošina būvniecības ieceres izvērtēšanu, būvatļaujas ar projektēšanas nosacījumiem izsniegšanu un būvprojekta un projektēšanas nosacījumu izpildes akceptēšanu;
- 2) Būvniecības valsts kontroles birojs (BVKB) - nodrošina radiācijas būvju būvdarbu kontroli un šo būvju pieņemšanu ekspluatācijā.

Ievērojot VVD un BVKB funkcijas attiecībā uz radiācijas būvēm, VVD un BVKB 2016.gada 19.decembrī noslēdza starpresoru vienošanos par sadarbību, kurā viena no sadarbības jomām ir radiācijas būvju būvniecības procesa uzraudzība.

Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumu Nr.661 "Ar radiācijas drošību saistīto būvju būvnoteikumi" prasības

piemēro tikai uz noteiktām radiācijas būvēm - valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektiem, kuriem piemēro ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru atbilstoši likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 4.panta pirmās daļas 1.punktam. Latvijā ir tikai divas šādas radiācijas būves, uz kurām ir attiecināmas minēto noteikumu prasības:

1) Salaspils kodolreaktora likvidēšana;

2) Būvniecības darbi radioaktīvo atkritumu glabātavā "Radons" - jaunas radioaktīvo atkritumu tvertnes un ilgtermiņa radioaktīvo atkritumu glabātavas būvniecība, kā arī pārseguma izveide virs slēgtajām radioaktīvo atkritumu tvertnēm.

Minēto radiācijas būvju būvniecībai ir veikti ietekmes uz vidi novērtējumi. LVĢMC ir atbildīga par šo radiācijas būvju būvniecību.

2021.gada septembrī VVD būvvalde Būvniecības informācijas sistēmā saņēma izstrādāto būvniecības ieceri būvēm radioaktīvo atkritumu glabātavā "Radons" un notiek darbs pie ieceres izvērtēšanas, lai varētu sagatavot būvatļauju. Būvniecības iecere tika nosūtīta arī Ķekavas novada domei, ievērojot, ka plānotās darbības notiek Ķekavas novada teritorijā.

Savukārt Salaspils kodolreaktora likvidēšanas būvniecības ieceri LVĢMC plāno iesniegt VVD būvvaldē 2022.gadā.

Ilgtermiņa drošības novērtējums

Atbilstoši starptautiskajām prasībām un Ministru kabineta 2002. gada 19. marta noteikumu Nr. 129 "[Prasības darbībām ar radioaktīvajiem atkritumiem un ar tiem saistītajiem materiāliem](#)" (skat. IX. sadaļu "Prasības apglabāto radioaktīvo atkritumu ilgtermiņa drošības novērtēšanai") prasībām radioaktīvo atkritumu apglabāšanas objekta ilgtermiņa drošības novērtējumu veic gan pirms objekta izveides, gan arī jau esošajam objektam, lai pārbaudītu, vai tiek ievērotas drošības prasības, kā arī noteiktais cilvēku un vides aizsardzības līmenis. Radioaktīvo atkritumu glabātavai "Radons" ilgtermiņa drošības novērtējums ir jāveic vismaz reizi 10 gados.

Ilgtermiņa drošības novērtējumam izmantojamie starptautiskie dokumenti:

1. IAEA Safety Standards General Safety Requirements No.GSR Part 5 "[Predisposal Management of Radioactive Waste](#)"
2. IAEA Safety Standards Specific Safety Guide No.SSG-23 "[The Safety Case and Safety Assessment for the Disposal of Radioactive Waste](#)"
3. IAEA Safety Standards General Safety Guide Series No. GSG-3 "[The Safety Case and Safety Assessment for the Predisposal Management of Radioactive Waste](#)"
4. IAEA Safety Standards Safety Guide Series No. WS-G-6.1 "[Storage of Radioactive Waste Safety Guide](#)"

<https://www.vvd.gov.lv/lv/radioaktivo-atkritumu-apsaimniekosana-un-sistemas-novertejums>